

ZPRAVODAJ

2013

SEVERSKÉ SPOLEČNOSTI

ZPRAVODAJ SEVERSKÉ SPOLEČNOSTI 1/2013

*Stránky Severské společnosti včetně elektronické verze tohoto Zpravodaje naleznete na internetové adrese **www.severskaspolecnost.cz***

redakční uzávěrka: 30. listopadu 2013

schváleno k vydání: 3. prosince 2013 výborem Severské společnosti

vychází: prosinec 2013

redakce: Jana Černá, cerna@severskaspolecnost.cz

tisk a distribuce: Česká pošta a. s., Postservis České Budějovice

obálka: Dánská vánoční pohlednice z roku 1885, zdroj: Wikimedia Commons

Příspěvky do Zpravodaje zasílejte na e-mailovou adresu: **cerna@severskaspolecnost.cz**.

Datum uzávěrky následujícího čísla zatím nebylo stanoveno.

Vážení přátelé,

v letošním roce přistoupil z finančních důvodů výbor Severské společnosti k vydání pouze jednoho čísla Zpravodaje, které právě dostáváte.

Opět se přiblížil konec roku a s tím i ohlédnutí za činností Severské společnosti. Všem našim členům děkuji za zájem o akce, které pro ně vedoucí jednotlivých sekcí připravují. Některé byly navštěvovány v hojném počtu, některé méně, ale vždy vás zaujaly. Mimo jiné jsme zjistili, že ne všem vyhovuje čas začátku akcí. Někteří z pracovních důvodů navrhuji pozdější, někteří, zvláště z řad našich členů-seniorů, začátek dřívejší. Propříště se budeme snažit najít přijatelné řešení pro všechny.

Stejně jako v uplynulých letech se ani tentokrát v dotacích přidělovaných ministerstvem financí občanským sdružením a společností nic nezměnilo, takže výbor disponuje pouze prostředky z členských příspěvků. Nesmírně si proto vážím členů, kteří Severské společnosti zůstali věrni a členským příspěvkem umožňují konání akcí. S potěšením také sleduji, že do společnosti se hlásí noví zájemci. Nemalou zásluhu na tom má lektorka švédštiny Irena Karlsson a Pavel Dobrovský, kteří svojí nezištnou činností právě k tomuto zájmu přispívají.

Osobně bych též ráda poděkovala všem členům výboru za vykonávanou práci, rovněž tak i výboru pobočky Severské společnosti v Brně.

Přeji vám a vašim blízkým do nového roku hodně zdraví, štěstí a spokojenosti.

Těším se na setkání i spolupráci na našich akcích.

Marta Janíková, předsedkyně Severské společnosti

Klub moravských skladatelů uvedl Islandskou Symfonii

Ve středu 15. května 2013 se v sále Stadionu na Kounicově ulici v Brně sešli členové brněnské pobočky Severské společnosti na orchestrálním koncertě Moravské filharmonie Olomouc, pořádaném Klubem moravských skladatelů ve spolupráci s Českým rozhlasem Brno. Vedle děl současných autorů Jana Šimíčka a Karla Šimandla zde zazněla též Islandská symfonie člena Klubu Moravských skladatelů Richarda Mayera, který je předsedou Islandské sekce brněnské pobočky Severské společnosti Praha.

Mimořádně obtížnou partituru Mayerovy Islandské symfonie zvládl dirigent Stanislav Vavřínek bravurně a s nevídaným přehledem. Také výkon Moravské filharmonie Olomouc byl vynikající a zaslouží si nejvyšší uznání – tak skvěle podanou moderní skladbu slýcháme na koncertech jen málokdy. Však také ze strany publika, kde bylo vidět i mladé tváře, se symfonii dostalo mimořádné pozornosti. Lze říci, že posluchače inspirovala k hlubšímu zájmu o tuto vzdálenou severskou zemi. A protože byla z koncertu pořádána veřejná rozhlasová nahrávka, dá se očekávat, že se tento zájem rozšíří i mezi další milovníky vážné hudby.

Opus Islandská symfonie vznikl v roce 2003 a je věnován 60. výročí vyhlášení nezávislosti Novodobého Islandu. Měl premiéru v roce 2008 ve Zlíně za přítomnosti generálního konzula Islandu v České republice. Jeho brněnská premiéra vhodně zapadá do letošních jubileí významných osobností islandské kultury a je též výraznou připomínkou významných dat v česko-islandských vztazích: 400 let od příchodu prvních českých cestovatelů, 375 let od vytištění první české knihy s islandskou tematikou a 100. výročí vydání prvního českého novodobého cestopisu ostrova. Dodejme ještě, že uvedení Islandské symfonie bylo i hezkým dárkem k 65. narozeninám jejího autora.

Závěrem připomeňme, že tvorba Richarda Mayera obsahuje i další výrazné dílo na islandské téma – klavírní fantazii Island. Ta měla premiéru v únoru 1990 na koncertě v USA v podání brněnského pianisty Milana Bialase a byla natočena i pro americkou rozhlasovou stanici WCNY. Posluchači ji pak mohli v jeho podání slyšet také na koncertech v Německu, islandských večerech v Brně, koncertě Klubu moravských skladatelů, Forfestu v Kroměříži a dalších mezinárodních festivalech.

Jana Novotná, členka brněnské pobočky

Procházka po stockholmské výstavě

V zimě 2013 měli obyvatelé Stockholmu možnost zhlédnout několik kvalitních výstav. Zejména Moderní muzeum představilo hojně navštěvovanou výstavu Le Corbusiers hemliga laboratorium. Na výstavě byl představen průřez tvorbou světoznámého švýcarského architekta Le Corbusiera, vlastním jménem Charlese-Édouarda Jeannereta (1887–1965), považovaného za jednu z legend funkcionalismu.

K vidění byl ve Stockholmu nerealizovaný návrh na pavilon na Norr Mälarstrand poblíž Stadshuset. Dále měli návštěvníci možnost vidět dopis Františka Lydie Gahury ze Zlína ze dne 19. ledna 1935, ve kterém zve Corbusiera do Zlína k diskusi o stavbě Baťovy továrny. V téže roce Le Corbusier Zlín navštěvuje. Na výstavě byl představen Orientální plán Zlína z roku 1934. V textech se objevuje i zmínka o spolupráci s předním českým architektem Vladimírem Karfíkem.

Karfík podnikl po studiích architektury na ČVUT v roce 1925 studijní cestu do Paříže, kde téměř rok pracoval v ateliéru Le Courbusiera. V roce 1931 přijal místo u Jana Bati ve Zlíně, kde postavil řadu významných staveb – například Společenský dům a vily pro několik ředitelů. Po letech se ve Zlíně znovu sešel s Le Corbusierem, který pro Baťu navrhl několik zajímavých projektů, bohužel poněkud výstředních, takže se nedočkaly realizace. V roce 1946 odešel Karfík do Bratislavy, kde potkal svoji druhou ženu – Švédku Elsu Melin, která pocházela z Uddevally, a v roce 1945 ukončila studia v Lundu.

Elsa Melin se v Bratislavě stala zakladatelkou a první lektorkou švédštiny na Slovenskej univerzitě v Bratislavě (pozdější UK v Bratislavě). V letech 1947–1956 působila jako asistentka na dvou katedrách. S Karfíkem se seznámili zde, když on chtěl před svou cestou do Švédska poznat alespoň základy švédštiny. Paní Elsa ovládala šest jazyků a byla o dvacet let mladší než její budoucí manžel. Měli spolu syna Jana a dceru Evu. Po sedmi letech odjela paní Elsa do Lundu, kde ji měli jmenovat ředitelkou Ústavu slovanských jazyků na tamní univerzitě. Vzala s sebou obě své děti. Po čase přišel Karfíkovi dopis s návrhem na rozvod, jeho žena se nechtěla do Československa vrátit.

Arnošta Vieweghová, členka brněnské pobočky

Krátké zastavení ve Slezském zemském muzeu v Opavě

Historická budova Slezského zemského muzea po dokončení celkové rekonstrukce představuje novou stálou Expozici Slezsko. Nalezneme zde i švédské stopy.

V oddělení **Historie Slezska** jsou připomenuty i události z 18. století, kdy se slezská země stala předmětem zájmu saské diplomacie ve válkách o dědictví španělské a nevyhnul se jí ani konflikt mezi polským králem, který byl současně saským kurfiřtem, Augustem II. zvaným Silný a švédským králem Karlem XII. – v dějinách známý jako „severní válka“. Pobyt švédského vojska na slezském území přinesl protestantům určité naděje na změnu náboženských poměrů. Evangelíci se proto obrátili na švédského panovníka s žádostí o pomoc. Výsledkem jednání mezi Karlem XII. a císařem Josefem I. byla tzv. altranstädská smlouva uzavřená 1. září 1707. Dohoda stvrzovala větší míru náboženské svobody v knížectvích jmenovaných ve vestfálském míru a přinesla svobodu vyznání protestantům augšpurského vyznání ve Slezsku. Bylo jim vráceno 129 kostelů a navíc (od roku 1709) zřízeno 6 nových kostelů (například i v Těšíně, v Hirschbergu - Jelenia Góra). Karlovi XII. byla také adresována žádost českých nekatolíků z Litomyšlska (se sedmi tisíci podpisy), která prosila švédského krále o pomoc v otázce náboženské svobody; ale žádost se mu nedostala do rukou, byla zadržena vrchností. Bylo to poslední spojení nadějí českých nekatolíků se švédským jménem.

Příznivce Severu zaujme také část **Příroda**, kde je panel věnovaný bludným balvanům. Popisuje i jeden nalezený v Opavě-Palhanci v roce 1958 ve štěrkopískovně, balvan je ze Smålandu v jihovýchodním Švédsku. Fotografie zobrazují technicky složité naložení a jeho transport, který prováděla speciální vojenská jednotka. Dnes je balvan k vidění v Praskově ulici, na velké křižovatce hned u nádraží Opava-východ za plotem zahrady minoritského kláštera. Bludný balvan váží cca 10,7 t, měří 2,1x1,3x2,0 m.

Arnošta Vieweghová, členka brněnské pobočky

Krváky z mrazivé Kiruny

Åsa Larssonová završila sérii úspěšných kriminálních románů

Švédská či obecně severská literatura se v posledních letech představuje českým čtenářům nejčastěji prostřednictvím detektivek. Åsa Larssonová (*1966) je jednou z řady úspěšných autorek severské krimi, jejíž popularitu u nás odstartovala trilogie Stiega Larssona Milénium. Tím pádem se při loňské návštěvě Prahy nevyhnula neustálým dotazům na to, zda nejsou příbuzní. Trpělivě odpovídala, že nikoli, Larsson je pouze velmi časté švédské příjmení. Jejich knihy mají v každém případě společné alespoň výrazné ženské postavy.

Åsa Larssonová (viz foto z Wikimedia Commons), profesí právnička, pochází z města Kiruny v severním Švédsku. V současnosti žije se svými dvěma dětmi na jihu země, poblíž Gripsholmu. Než se začala věnovat psaní, specializovala se na daňové právo. Na mateřské dovolené napsala svou první detektivku, Sluneční bouře (2003), která byla oceněna jako nejlepší kriminální prvotina a zfilmována s „Bond Girl“ Izabellou Scorupco v hlavní roli neohrožené právničky Rebecky Martinssonové. Ta vystupuje i ve všech dalších autorčiných detektivkách. Následující kniha s názvem Prolitá krev se stala nejlepším švédským kriminálním románem roku.

Romány Åsy Larssonové byly přeloženy do patnácti jazyků, včetně češtiny. Brněnské nakladatelství Host letos vydalo poslední, pátý díl úspěšné série kriminálních románů s Rebeckou Martinssonovou pod názvem Oběť Molochovi (Till offer åt Molok, 2011), který, jak je pro Larssonovou typické, odkazuje k Bibli. V minulých letech vyšly v Hostu i její předchozí knihy: Sluneční bouře (Solstorm, 2003, česky 2010), Prolitá krev (Det blod som spillts, 2004, č. 2011), Temná stezka (Svart stig, 2006, č. 2012) a Než pomine tvůj hněv (Till dess din vrede upphör, 2008, č. 2012).

Ve Švédsku už dávno nejsou detektivky považovány za pouhé lehké, zábavné čtivo a věnují se jim i renomovaní autoři takzvané literatury vážné, kteří se v nich snaží předkládat aktuální společenské problémy. Málokterý žánr je také tak feminizován a s nástupem ženských autorek se proměňují témata i postavy detektivek. Spisovatelky, často povoláním právničky nebo novinářky, začínaly psát buď na mateřské, kdy se své profesi nemohly plně věnovat, nebo když je původní práce už neuspokojovala. V jejich detektivkách jsou také ženy hlavními postavami.

V románech Åsy Larssonové kromě Rebecky Martinssonové, advokátky a později okresní prokurátorky v Kiruně, vystupuje též policejní inspektorka Anna-Maria Mellaová. Tato silná a houževnatá policistka velmi malého vzrůstu nejen s přehledem šéfuje vyšetřovacímu týmu složenému výhradně z mužů, ale vychovává i čtyři děti. Velký prostor v knihách dostává soukromý život hrdinek, jejich snaha skloubit kariéru a rodinný život či milostný vztah. Nejde tedy o klasické detektivky, ale spíše sociální romány o zločinu, které mají ve Švédsku dlouhou tradici již od 60. let minulého století. Ve druhém kriminálním románu Åsy Larssonové, Prolitá krev, jsou například hlavními protagonistkami dvě vitální zamilované padesátnice, které musí svou vášnivou lásku tajit, aby nezpůsobily v uzavřené komunitě na severu Švédska skandál, protože jedna z nich je místní farářka, a navíc vdaná. Ta se nakonec stane obětí vraždy.

V posledním románu, Oběť Molochovi, se současnost prolíná s minulostí. Při vyšetřování brutální vraždy Sol-Britt Uusitalové, žijící v Kurravaare, stejné vesnici jako Rebecka Martinssonová, vyplouvá na povrch životní příběh zakladatele Kiruny Hjalmara Lundbohma z počátku minulého století a jeho milostná aféra s krásnou učitelkou Elinou Petterssonovou. Ukáže se, že Sol-Brittina vražda a další podezřelá úmrtí v její

rodině jsou propojena s dávnými událostmi více, než se zdálo. Když Rebecku šéf z případu odvolá a nahradí ji jejím „úhlavním nepřítelem“ Carlem von Postem, prokurátorka se rozhodne vzít si nevybranou dovolenou a pustí se do vyšetřování na vlastní pěst.

Všechny kriminální příběhy Åsy Larssonové se odehrávají v nejsevernější oblasti Švédska, v Kiruně a okolí, které autorka důvěrně zná. V jejím stylu se tak strohé líčení vyšetřování vražd mísí s překvapivě poetickým popisem severské přírody v různých ročních obdobích. Výjimkou je pouze Temná stezka, která sice na severu začíná, ale komplikovaný děj čtenáře přivádí do vysokých průmyslových a finančních kruhů ve Stockholmu, z nichž vedou nitky až do Afriky. V následujících dvou knihách se ale Larssonová k sevřenému příběhu z Kiruny opět vrací. Čtenáři, kteří si její styl oblíbili, mohou jen doufat, že pátým románem neuzavřela kariéru autorky detektivek nadobro.

Jan Holá, vedoucí švédské sekce

Pohled na islandské střední školství očima českého učitele

Stejnomená přednáška proběhla dne 16. dubna 2013 v islandské sekci, s příchozími si povídala paní Věra Pucová. Posluchači byli seznámeni zejména se střední školou Verkmenntaskólinn á Akureyri, která má charakter integrované střední školy, kde studují žáci od 16–20 let. Hovořilo se ale i o islandském školství jako takovém.

Výše zmíněná škola poskytuje jak vzdělávání s maturitou, tak vzdělávání učňovské. Tento typ střední školy navazuje na základní školu (ta je navštěvována od 6 do 16 let) a má charakter odborné vyšší střední školy. Odborná vyšší střední škola poskytuje vzdělávání od 1 do 10 semestrů, studují zde i dospělí studenti (z počtu 1350 je 750 studentů v distanční formě vzdělávání). Obory studia jsou zaměřeny zejména na obnovu islandských řemesel, jako je tkaní starými islandskými technikami, pletení svetrů, rukavic a čepic islandskými vzory, důraz je též kladen na výuku typických islandských jídel. Další obory směřují zejména ke klasickým učebním oborům potřebným pro domácnost, jako je instalatér, pokladač koberců nebo elektrikář. Vedle učebních oborů jsou zde zastoupena i maturitní studia, která mají

charakter studií uměleckých, obchodních či jsou zaměřena na přírodní vědy.

Dalším typem střední školy na Islandu je Junior College, která má charakter všeobecné vyšší střední školy. Obsah studia je blízký našemu gymnáziu. Cílem je příprava studentů na studia na univerzitách, ať už na Islandu nebo kdekoli ve světě. Zajímavostí je, že všechny vědomosti se zkoušejí pouze prostřednictvím testů, celý systém studia totiž vychází z amerických tradic.

Školy na Islandu bývají velmi dobře technicky vybaveny. Co jim můžeme závidět, je péče o studenty se speciálními vzdělávacími potřebami. Zatímco v Čechách na střední škole má výchovný poradce tři hodiny týdně na péči o tyto studenty, na Islandu v podobném typu školy pracují na plný úvazek dva výchovní poradci, jeden psycholog a jedna zdravotní sestra.

Obdivuhodný je i propracovaný systém e-learningového vzdělávání, do něhož jsou učitelé finančně zainteresováni. Motivačním faktorem je i to, že studenti mohou díky testům skládat zkoušky kdekoli na světě na zastupitelstvu Islandu.

Všechny tyto zkušenosti jsme mohli získat díky Norským fondům / fondům EHP, které jsou velmi otevřené a štědré vůči učitelům a studentům z Čech.

Věra Pucová (viz foto od Jiřího Bartoně)

Ukázka z kroniky panství úsovského v období 30leté války,

kdy švédská vojska plenila hlavně střední Moravu u Olomouce, Uničovsko a vesnice v jeho širokém okolí roku 1645.

„Na Úsovsku po příchodu švédského vojska a obsazení Unčova, Litovle, Sovince i Olomouce měli lidé strach a čím kdo byl chudší a méně odchodem z domu tratil jmění nemovitého, tím více spěchal, osadu opustil, aby aspoň život zachoval,“ píše se ve starých záznamech, které se uchovaly z té těžké doby. Bradelské lesy byly plné utečenců, vesnice vydrancované.

„Pro milosrdenství boží, kolensky prosili o radu, co máme si počítí,“ psali mohelničtí ve stížnosti vrchnímu regentovi biskupských statků. „Po odejití císařského vojska z města Mohelnice, byli jsme od Švédů přinuceni složit 360 říšských tolarů zasedělých dávek a po 5 týdnů dávat jim po 5 tolařích. Nato vpadl do města prapor jízdy a bytoval tu 10 dní. Kdo měl kde prášek mouky nebo větel rži, všechno ztrávili, vykopávali ze země skryté věci a brali, nešetříce ani kostela. Po jejich odchodu nezbylo ve městě ani zrnko sladu. Musí se do Unčova, (který byl obsazen švédskou posádkou), stále posílati maso, pivo, sůl, světlo, kuřata, vejce, máslo a co si vůbec denně vymyslí.“

„Posílalo se předem do Unčova, potom do Litovle, nyní posílati se musí až do Olomouce, což týdně stojí přes 50 zlatých. Též po 5 dělnících musíme posílati do Unčova. Obyvatelstvo je tak chudobné, že již není odkud co brát. Žně máme sice přede dveřmi, ale když v poli není nikdo bezpečný a ke všemu i obava, že přijdou Švédové a obilí svázané vezmou. Nyní právě z Olomouce došel švédský rozkaz, opatřit 300 vozů sena. Radu jim vrchní regent dal takovou, o kterou věru nestáli, vědouce o ní dříve, než došla. Zněla takto: každý co nejpilněji nočním časem sežni, vyklepej nebo zhruba vymlat a uchraň na Mírov. Tážeme se, co dělala mírovská posádka císařského vojska? Lid ji krmil, ale ona se neukázala a nechala Švédy krajinu hubiti. Mírovské okolí nemělo z toho vojska valného užitku. Když nastávaly žně toho roku zdárné, zajížděli unčovští Švédové až pod samý téměř hrad, majíce hlavně namířeno na selský dobytek a polní úrodu.“

„Do Litovle v prvních dnech června přijel švédský major Jakub Immes s praporem 80 jezdců a ubytovali se též ve městě, kde již leželo 50 dragounů a 30 mušketýřů ze Sovince. Hradební náspy, které stavěli i měšťané na ochranu, rozebrali tito po slibu Švédů, že odejdou z města. Dali se lidé do práce s takovou chutí, že během několika hodin zničili, co po 3 týdny stavěli. Osení v okolí ztrávili koně, město bylo vyjedeno. Švédové odtáhli, odešli i mušketýři. Městu nadále zbyla povinnost dodávat životní potřeby do Olomouce a vydržovati švédskou stráž. Tak si počínali Švédové na severní Moravě nejen v oněch místech, o kterých zde podána zpráva, nýbrž i jiných osadách, ač o tom není zpráv. Nejobyčejnější způsob švédský byl takový: Přišli nebo přijeli znenadání v místo, pobrali, co našli, zajali zvláště dobytky a z nich nepotřebné a zbytečné dali si od majitelů vyplatiti, vynutili na osadě výpalné v hotových penězích a odjeli. Nebylo-li výpalné složeno hotově, vzali s sebou čelnější osoby do vězení.“

„Ještě hůře bylo, když větší nebo menší zástup v osadě se ubytoval. Osadníci museli mužstvo stravovati, dodávati píci pro koně a mimo to určitý obnos velícímu důstojníkovi na výplatu vojáků vyplatiti. Opouštějíce Švédové vyjedenu osadu, zanechali v ní ochrannou stráž – salaquardii, která měla město chrániti, dokud nepřišel nový oddíl. Bývalý farář šumvaldský a potom děkan v Unčově, Adam Florencius Giss, umřel ve vězení, nemoha zaplatiti, kolik na něm chtěl chtivý velitel města Dankvart. O nic lépe, ale i hůře, si počínali císařští. Žoldněřům, většinou to lidem z ciziny, vojna byla řemeslem, z něhož se snažili užiti a vytěžiti co nejvíce. Brali bezohledně kde co pro sebe, pro ženy, pro děti, jež mívali s sebou. V polovici října po neúspěšném obléhání Brna, odtáhl Torstensen se svým oslabeným vojskem z Moravy, ale zakrátko vpadl do země generál Konigsmark, aby znovu zaopatřoval spíži pro Olomouc, Unčov a Sovinec. Morava trpěla dále ustavičnými průchody císařských pluků a sužováním švédských posádek.“

*Podle části rukopisu Jakuba Lolka, rodáka z Lipinky a nadučitele ve Zvoli r. 1915.
Zapůjčil pan J. Motlíček z Úsova; sepsal: Zdeněk Meister*

Zastavení na Synergii, finské výstavě v Praze

Finské velvyslanectví v Praze ve spolupráci s Českým velvyslanectvím v Helsinkách převzalo záštitu nad uspořádáním výtvarné výstavy SYNERGIE, jejíž zahájení se konalo dne 27. listopadu 2012 v Akademii výtvarných umění v Praze na Letné.

Za přítomnosti velvyslankyně Finské republiky J.E. Päivi Hiltunen-Toivio výstavu zahájil prof. Jiří Kotalík, rektor AVU, který zdůraznil dlouholetou dobrou spolupráci mezi mladými českými a finskými výtvarnými umělci. Na výstavě se představily tři mladé finské umělkyně, na český vkus poněkud avantgardní.

Valpuri Kylmänen se inspirovala procházkou parkem, kde viděla poházené jednotlivé části oděvu na lavičkách, a tak vytvořila obraz s volně visícími dlouhými punčochami, kyčelní kost ve volném prostoru, létající noviny apod.

Emma Rönholm se soustředila na mechanický pohyb, který jí připomíná hudební tanec, jenž je ztělesněním vzpomínek, citů a kulturních idejí.

Oona Tikka o sobě říká, že je vizuální umělkyně, která neví, co se stane v příštím okamžiku. Velmi obdivuje kubismus, zvláště českého kubistu Pavla Nováka. Vytvořila plastiku „Sen“ (Unelma), která byla vystavena v centru Helsinek, v ulici Siltasaarenkatu, a silně připomínala velkou arabskou ozdobnou klec na ptáky. Další šestidílná plastika, rovněž s arabskými motivy, byla umístěna v arabské základní škole v Helsinkách. I další exponáty těchto tří mladých finských umělekyní nám daly nahlédnout do současného moderního výtvarného umění Finska, inspirovaného různými vlivy z celého světa.

Hana Kučerová, vedoucí finské sekce

Brno zhlédlo divadelní představení podle Bergmanovy Sedmé pečeti

Dne 4. března 2013 členové Brněnské pobočky Severské společnosti zhlédli divadelní inscenaci jednoho z nejvýznamnějších filmů od legendy světové kinematografie Ingmara Bergmana *Sedmá pečeť* (Det sjunde inseglet). Nad představením, které mělo premiéru 8. února 2013, převzala záštitu J.E. Annika Jagander, velvyslankyně Švédska v ČR.

Název Bergmanova snímku odkazuje ke zjevení sv. Jana (8.1): „...rozlomím sedmou pečeť a poté nastane mlčení plné posvátné bázně...“. Bergman, inspirován středověkými morálkami a kostelními malbami, které viděl v dětství, když doprovázel otce po jeho cestách venkovského kazatele, vytvořil moderní básnický pokus tlumočící prožitky moderního člověka, utvořený ze středověké látky.

Rytíř Antonius Block se v *Sedmé pečeť* vrací se svým zbrojnošem Jönsem z křížových výprav ve Svaté zemi do vlasti, kterou hrozivě sužuje morová rána. Do cesty se mu postaví personifikovaná Smrt, jež si libuje v radosti z toho, že v lidech vyvolává strach. Aby si Block prodloužil čas žití, který potřebuje k odhalení tajemství bytí, nabízí Smrti šachovou partii. Hra je platformou, k níž se autor po celý život vracel: mystérium tematizující konflikt dobra a zla, konečnosti a věčnosti, snu a reality.

Každá Bergmanova inscenace je plná symbolů a významů. „Ve středověku žili lidé ve strachu před morem. My dnes žijeme ve strachu před atomovou bombou. *Sedmá pečeť* je alegorie, jejíž téma je prosté: člověk, jeho věčné hledání Boha, přičemž jedinou jistotou je Smrt,“ řekl Bergman o filmu.

Na otázku, zda hrdinové jeho filmů hledají Boha a zda věří v naději, Bergman odpověděl: „Nečekáte-li od života příliš mnoho, snažíte-li se odhadnout své vlastní možnosti, dostalo-li se vám štěstí žít, aniž jste ponižován, pak dojdete – nechci říct štěstí, ale jisté rovnováhy. Co je to pravé štěstí, nevím. Štěstí – to jsou minuty nebo vteřiny, utkané z životní vitality, vzletu, dobra...“

Hodnocení inscenace přenechávám profesionálním kritikům a divákům z řad našich členů. Hru režíroval Jiří Nekvasil, od roku 2010 ředitel Národního divadla moravskoslezského v Ostravě.

Arnošta Vieweghová, členka brněnské pobočky

Uplynulo 190 let od úmrtí významného švédského biologa

Dne 29. listopadu 2013 uplynulo 190 let od úmrtí známého anatoma, botanika a zoologa Karla Asmunda Rudolphiho, tchána významného českého přírodovědce Jana Evangelisty Purkyně.

Rudolphi (viz foto z Wikimedia Commons) se narodil 14. července 1771 ve Stockholmu jako mladší ze dvou synů německých rodičů usazených ve Švédsku. Jeho otec John Rudolphi, narozený v Magdeburgu, působil v německém lyceu ve Stockholmu. Po smrti otce v roce 1778 se Karl Asmund s matkou přestěhovali do Stralsundu.

Roku 1790 odešel Rudolphi studovat medicínu na vysokou školu do starobylého Greifswaldu, který od roku 1631 až do roku 1815 patřil Švédsku. Při studiu se současně zabýval i botanikou a entomologií. V roce 1793 dosáhl magisterského titulu, roku 1795 byl habilitován dílem *De ventriculis cerebri*. Studia rozšiřoval cestováním a pobyty na evropských univerzitách. V letech 1797–1810 působil jako profesor na vysoké škole v Greifswaldu, do nově založené Berlínské university (nyní Humboldtova univerzita) nastoupil v roce 1810 jako profesor anatomie a současně se stal ředitelem tamního Anatomického ústavu. V této pozici působil plných 22 let. Dvě období byl i rektorem univerzity a založil v Berlíně zoologické muzeum. V roce 1816 byl zvolen zahraničním členem Královské švédské akademie věd. Zemřel 29. listopadu 1823 v Berlíně na vodnatelnost.

Rudolphi se zabýval všeobecnými vlastnostmi buněk. Byl například jedním z prvních zastánců teorie, že houby i rostliny se skládají z buněk. Největší zásluhy si však získal studiem parazitologie, nauky o cizopasných červech. Byl vynikající chirurg a anatom, ale i aktivní sběratel mincí a medailí.

Byl také zastáncem významného českého přírodovědce Jana Evangelisty Purkyně (1787–1869), který se v roce 1827 oženil s jeho dcerou Julií Rudolphi (1800–1835), a tím pádem i dědečkem přírodovědce botanika Emanuela Purkyně a českého realistického malíře a portrétisty Karla Purkyně. Spolu s dalšími vlivnými osobnostmi dopomohl k tomu, že J. E. Purkyně byl angažován na universitu do tehdy pruské Vratislavi (dnešní polská Wroclaw). Zde ale Rudolphimu zemřela na cholery dcera Julie a dvě vnučky.

Arnošta Vieweghová, členka brněnské pobočky

Brněnská pobočka si popovídala o „Lékaři pro život“

Brněnská pobočka uspořádala 9. dubna 2013 přednášku doc. PhDr. Miluše Juříčkové, CSc., o životních osudech světoznámého norského psychiatra a humanisty Leo Eitingera.

Eitinger se narodil v roce 1912 v Lomnici u Tišnova, vystudoval Masarykovu univerzitu a v roce 1939 emigroval do Norska, odkud byl ale deportován do Osvětimi. Po válce se věnoval výzkumu posttraumatické stresové poruchy, zejména u lidí, kteří přežili pobyt v koncentračním táboře, a je považován za jednoho ze zakladatelů viktimologie, tedy „nauky o obětech“. V roce 1995 získal cenu Světové federace veteránů a za přínos v oblasti medicíny jej norský král jmenoval komturem Norského královského řádu sv. Olava.

Při příležitosti oslav 100. výročí narození mu byla v rodné Lomnici před synagogou odhalena busta (autor Nikos Armutidis), ve dnech 8. – 9. listopadu 2012 uspořádán mezinárodní kongres v přednáškovém sále Masarykovy univerzity v Brně, a 3. – 5. prosince 2012 v brněnském kině Art proběhl filmový cyklus *Film a trauma* a hlavně vyšla kniha norského novináře Magne Skjaeraasena: *Lékař pro život – Příběh Leo Eitingera*. Do češtiny ji velmi kvalitně přeložila právě Miluše Juříčková, která ji také na přednášce prezentovala.

Arnošta Vieweghová, členka brněnské pobočky

Finsko založilo Team Finland

Již podruhé navštívila Severskou společnost J.E. Päivi Hiltunen-Toivio, velvyslankyně Finské republiky v ČR, aby nás blíže seznámila s poměrně malou zemí, co se počtu obyvatel týká, zato však s krajinou s velkým odhodláním umístit se na předních místech v žebříčcích světového trhu.

Finsko na sebe dlouhodobě poutá pozornost svými bezchybnými výrobky, vysokou produktivitou práce, vysokou kvalifikací obyvatelstva a jeho znalostmi – jak odbornými, tak jazykovými. Přitom nejde jen o špičkovou technologii, kterou Finsko disponuje, ale i špičkové kulturní statky jako je umění designu, architektura a školský systém, který se již rovněž stal vývozním artiklem.

Finové se ale rádi zlepšují a za účelem zkvalitnění spolupráce mezi obory i v jejich rámci nyní vyvinuli systém „Team Finland“. Ten usiluje především o prohloubení již stávajících dobrých podmínek a vztahů za účelem ještě efektivnějších a kvalitnějších výsledků své práce. Tento systém byl uveden v život 1. února 2013 jak ve Finsku samotném, tak ve spolupráci se zahraničními firmami či institucemi. Finsko si od něj slibuje vylepšení své image ve světě.

Ve Finsku byly proto vytvořeny tři zastřešující koordinační skupiny (týmy) působící podle oborů při jednotlivých ministerstvech, a to: při ministerstvu práce a hospodářství, při ministerstvu zahraničních věcí a při ministerstvu školství a kultury.

První skupina má za cíl ukázat Finsko jako vyspělou průmyslovou zemi, která má mnoho co nabídnout ve špičkové technologii, a proto chce tento tým pomoci navýšit investice do Finska. Druhou skupinu zastřešuje ministerstvo zahraničních věcí – tým už pracuje také v ČR prostřednictvím Finpro a Finského velvyslanectví. (Podle J.E. Hiltunen-Toivio se právě řeší otázka zřízení honorárních konzulátů. Finsko nemá již delší dobu honorárního konzula v ČR a bylo by vhodné to urychleně napravit. Nyní se uvažuje o honorárním konzulátu v Ostravě a Brně, později v Karlových Varech.) Třetí skupina při ministerstvu školství a kultury se pak zabývá těsnější spoluprací mezi školami v různých zemích a participací na mezinárodních projektech jako je Erasmus, Comenius a další. Finské školství je na vysoké úrovni a je ve světě dobře známo – stalo se tak vzorem pro mnoho zemí. Naší besedy se účastnila také finská studentka Milla Viljanen z lékařské fakulty Helsinské university, která je v rámci projektu Erasmus na půlroční stáži v Praze na 1. lékařské fakultě UK. Tento projekt funguje již několik let a přináší velmi dobré výsledky.

Úkolem výše popsaného systému „Team Finland“ není zvyšování administrativy nebo vytváření nových institucí, naopak jde o to, využít stávající firmy, organizace, instituce apod. a pouze zintenzivnit jejich činnost a spolupráci. Snaha cílí především na to, ukázat Finsko s jeho přednostmi jako moderní, silně konkurence schopnou zemi s vysokou produktivitou, hlubokými znalostmi, vysokou pracovní a společenskou morálkou.

Kromě „Teamu Finland“ se ale na besedě probíraly i jiné otázky. V diskuzi padl dotaz, zda může být cizinec zaměstnán ve Finsku, a za jakých podmínek – zda musí například znát finský jazyk. V odpovědi zaznělo, že především záleží na tom, co chce dělat. Půlroční intenzivní kurzy finštiny se pořádají například pro příchozí ze Somálska, Filipín a jiných zemí.

Další otázkou také bylo, jaké je postavení Sámů / Laponců ve Finsku. Jak žijí, čím se živí, zda si mohou udržet svůj vlastní jazyk, zvyky a kulturu. Dozvěděli jsme se, že mnozí se již asimilovali, ale mohou si vybrat školu ve finském, švédském nebo sámském jazyce a zachovávat své tradiční zvyky. Pokud zůstávají na severu Finska ve své původní oblasti, chovají soby jako domácí zvířata a v zimě vyrábějí různé předměty ze sobích kůží a kostí. Pokud splynou s finskou společností, žijí a pracují jako ostatní Finové.

Nechyběly ani dotazy na ekonomiku země. Finsko je značně závislé na vývozu. V posledních letech bylo asi 40 % HDP tvořeno vývozem, což znamená, že se Finsko nedostalo ještě na úroveň vývozu roku 2008. Proto musí Finsko nyní ještě efektivněji působit na své obchodní partnery. Je to země, která má investorům mnoho co nabídnout. Finsko navíc může posloužit i jako vstupní brána na rychle se rozvíjející ruský trh.

Hana Kučerová, vedoucí finské sekce

Interview s Danou Zátopkovou

S paní Danou Zátopkovou jsem se sešla po delší době. Vzpomínaly jsme na příjemné setkání se členy Severské společnosti, které jsem organizovala v rámci islandské sekce. Tehdy měla paní Zátopková odpovědět na otázku „Proč jste nikdy nebyli na Islandu?“ Tato otázka platila i pro tehdy ještě žijícího jejího manžela Emila Zátopka, který však už se necítil zdravotně natolik dobře, aby se besedy také zúčastnil. Zemřel 22. listopadu 2000...

Manželé Zátopkovi jsou nejznámější českou sportovní dvojicí na světě a během aktivní sportovní kariéry hájili československé barvy a přispívali tak k věhlasu naší země. Procestovali prakticky skoro celý svět, ale na Islandu skutečně nikdy nebyli. Jednoduše řečeno – atletika v této zemi nepatří mezi nejoblíbenější sporty.

Nové pozvání k besedě se členy Severské společnosti u příležitosti svých 90. narozenin musela paní Dana odmítnout (narodila se stejně jako Emil Zátpek: 19. září 1922, i když by se po letech ráda s naší komunitou znovu setkala. Místo toho souhlasila s tím, že poskytne rozhovor pro Zpravodaj Severské společnosti. (Dnes už se odmítá zúčastňovat besed, i když stále dostává nová a nová pozvání. Její zdraví již není v úplném pořádku, přesto však udržuje dále styky se sportovními přáteli a je stále aktivní, čilá, optimistická. Na svůj věk vypadá stále báječně a je duševně mimořádně svěží. – Zobrazená fotografie je od Petra Nováka z Wikipedie, vyfotil ji v roce 2007.)

Proč máte ráda Sever?

Vztah k Severu mám odjakživa. Miluju tamní jezera a říčky, lesy a jejich vůni. Je úžasný pocit běhat či kráčet po měkkém podkladu lesních chodníků a opájet se barvami, vnímat krásu, kterou nám poskytuje sama příroda. V každé zemi světa můžeme ovšem najít mnoho zajímavého. Navštívili jsme jich hodně, ale skutečně tou nejmilejší pro mne je Finsko. Domnívám se, že Finové jsou nám nejbliže i povahově. Jsou přátelští, mnoho jsme s nimi diskutovali a vyměňovali názory. Je to možná dáno také tím, že tam dosud mám hodně dobrých přátel. Zdá se mi, že třeba Švédové a Norové jsou poněkud uzavřenější.

Československo jste proslavili především na Olympiádě v Helsinkách v roce 1952. Jak na ni vzpomínáte dnes?

Byl to pro nás jeden z nejsilnějších životních zážitků. Ve Finsku jsou atletické disciplíny velmi populární – jak běhy, tak i hod oštěpem. Pro nás s Emilem byla olympiáda v Helsinkách významná, čtyřikrát se hrála naše hymna. Za vítězství Emila na tratích 5 a 10 km i v maratónu, já jsem přidala zlatou medaili za vítězství v ženském hodu oštěpem. Vzpomínám si, že to byla veliká sláva i pro naši zemi. Emil porážel vynikající vytrvalce a mnozí mu fandili s pokřikem Satupeka (v překladu to znamená Pohádkový Péťa). Emil uměl dobře jazyky a s Finy se dorozuměl. Finsko jsme pak navštívili ještě několikrát. Oba jsme si zamilovali tuto zemi. V roce 1983 jsme Finsko projeli a dobře poznali (pamatuji si, že v té době se tam dobře uplatňovaly naše traktory ZETOR).

Jak jste spokojena se svým životem?

Ano, můj život byl zajímavý. Ve stáří nastávají problémy, ale s tím člověk musí stále bojovat a nevzdávat se. I když ze svého života už mám hodně „odžito“, objevují se právě v tomto věku nové možnosti vnímání okolí, nové zážitky při četbě i při poslechu hudby. Jsem vděčná za mnohá stále trvající přátelství... Se stářím se člověk musí umět vyrovnat – ne každý to dokáže. Kdo však dříve aktivně a závodně sportoval, osvojil si již tehdy určité vlastnosti, které mu dnes umožňují překonávat nastalé těžkosti přinášené věkem: vytrvalost, snaha neopouštět „bojiště“, nebát se v mezích pravidel „poprat se“ i se soupeřem, kterého nemohu porazit.

Co právě děláte?

Mám ráda četbu. V poslední době jsem četla knihu Černošský pán bůh a páni izraeliti, kterou napsal americký autor Roark Bradford. A právě dnes jsem ve 2 hodiny v noci dokončila četbu slavné trilogie norské autorky (s dánskou matkou) Sigrid Undsetové Kristina Vavřincova. Velice mne zajímalo, jak lidé v dřívější době žili, v jakých skromných podmínkách museli překonávat životní problémy, ale i při tomto způsobu života neopustili dodržování tradičních lidských hodnot. A také dokončuji autobiografickou knihu vzpomínek Jak to bylo doopravdy?

Řekněte nám něco k této Vaší připravované knížce.

Chci v ní popsat náš společný harmonický život s Emilem a rodinné ságy v plné pravdě. Je třeba odstranit mnohá fakta, která se během let zamlčovala nebo překrucovala a jimž se někdy přikládal jiný význam. I dnes je snaha historii obecně přebarvovat a neoprávněně doplňovat o údaje neověřené či dokonce vymyšlené. Pokládám to za svoji povinnost – i vůči Emilovi a mé širší rodině. Nechci však předbíhat. O osudu našich rodin, o jejich životních peripetiích se dočtete v publikaci.

Přesto bych Vás ráda poprosila, zda byste neprozradila, bude-li ve Vaší knížce něco dosud méně známého či neznámého o vztahu Vaší rodiny k Severu.

Především chci, aby historie nebyla „zaprášena“. V knížce se dočtete o osudech mých předků z rodiny Ingrů, která je spojena s Vacenovicemi u Moravského Kyjova. Pro členy Severské společnosti může být zajímavé, že Ingrové asi pocházejí ze Švédska. Za švédských válek se objevili na Moravě a jeden těžce raněný švédský rejtář se už nevrátil zpět do své vlasti a oženil se v místě, kde se uzdravil. Jeden z mých příbuzných hledal další informace v kronikách a našel údaje, že náš prapředek byl vysoké kostnaté postavy a nazrzlý. V rodině se objevovali skutečně lidé s nazrzlými vlasy. Uprostřed Finska existovala švédská enkláva s vlastní obrněnou posádkou. Švédští vojáci tam při své službě chovali koně a taky verbovali finské hochy do války. Je pravda, že moji předkové tíhli k vojně, můj otec byl vojákem z povolání. Jméno Ingrů je na jižní Moravě rozšířené. Nejsme však přímými příbuznými se známým generálem Janem Sergějem Ingrem. Oba byli příslušníky legií a jejich životní osudy se stále proplétaly. Tento generál Ingr (člen československé exilové vlády v Londýně, po válce diplomat) byl dokonce mým kmotrem, z čehož mně vznikly později „kádrové potíže“ (generál zůstal po únorových událostech r. 1948 v exilu). Někteří mne pokládali za jeho přímou příbuznou a dvakrát mně byl dokonce v této souvislosti znemožněn výjezd do zahraničí. Stopy vlivu ducha legií v naší rodině se zachovaly úctou k odkazu prezidenta T. G. Masaryka, k němuž se i já dodnes hlásím. Emil oproti mně viděl svět více pohledem sociálním včetně všech nešvarů; hodně ho ovlivnila Baťova škola ve Zlíně, kde taky začal svoji sportovní kariéru. Za Pražského jara 1968 jsme se ovšem bezvýhradně postavili za pozitivní obrodné proudy naší země, což pak vedlo k určitým represím.

V severských státech zaujímají ženy významnější pozice v politickém a ekonomickém životě než v ČR. Sama jste byla mezi prvními ženami ve sportu, které výrazně reprezentovaly naši zemi ve světě. Jak se díváte na rovnoprávnost žen v dnešní společnosti?

Dnes je rovnoprávnost žen s muži ve společnosti samozřejmostí. Ve sportu jsme to tak brali už dříve. Muži by si s ženami měli vytýčit společný cíl – být platnými členy společnosti a řešit společně v klidu a míru budoucnost. Ženy jsou schopné citlivějšího pohledu a svojí praktičností mohou přispět k netradičnímu řešení situací. Osobně přeji úspěch všem ženám, které se chtějí uplatnit ve vedoucích pozicích. Ovšem nejsem pro stanovené kvóty, které se dnes propagují. Neumím si představit, že bych byla v určité funkci jen proto, že vyhovuji předepsané kvótě žen. Pokud ženy mají děti, měly by se podílet na jejich fyzickém a morálním vývoji. Pro ženy je to velká odpovědnost dbát na soulad obou složek a prosazovat zdravý životní styl ve vlastní rodině. Já jsem sice děti neměla, ale s mládeží jsem pracovala jako trenérka, ráda jsem se mladými obklopovala a nezištně jsem jim předávala své životní zkušenosti. Výchovu mládeže pokládám za jeden z hlavních společenských úkolů žen i mužů.

Děkuji za rozhovor.

Lidmila Němcová, vedoucí islandské sekce

Na jaře zemřel poslední Kekkonen

Poslední člen rodiny legendárního finského prezidenta Urho Kekkonena, jeho syn vládní rada Matti Kaleva Kekkonen, zemřel 3. června 2013. Jeho bratr, o 1 minutu mladší dvojče Taneli Kaleva Kekkonen, odešel z tohoto světa vlastní rukou již před 23 lety. A na jaře tohoto roku zemřela Brita Kekkonenová, rozená Fagerholmová, tedy Taneliho manželka. Tímto přímí svědkové bouřlivé doby, studené války a četných kompromisů po nástupu Dr. Urho K. Kekkonena do prezidentského křesla odcházejí a zásluhy rodiny Kekkonenovy o zdařilý průběh udržení finské státnosti zůstávají už jen v archivech.

Právnick Dr. Urho Kaleva Kekkonen zahájil dlouhé období své vlády, téměř 26 let (1. března 1956 – 27. ledna 1982), po těsném vítězství v prezidentských volbách nad sociálním demokratem K.-A. Fagerholmem, kterého předčil pouze o jeden hlas. V zodpovědné práci prezidenta mu byli oporou oba synové. Matti vystudoval práva jako jeho otec a pokračoval v jeho šlépějích. Nejprve se stal poslancem v letech 1958–1970, ministrem dopravy (1967–1968), později vládním radou na ministerstvu zemědělství (1970–1989). Matti se nesmírně podobal svému otci, jak vzezřením – hlava bez vlasů s velkými brýlemi, což byl typický obraz prezidenta Urho Kekkonena –, tak pracovním úsilím a vytrvalostí i ve sportovním klání.

Je až neuvěřitelné, jak nápadně se lišil od svého bratra, dvojčete Taneliho, který svou podobu i povahu zdědil po matce – spisovatelce Sylvi Kekkonenové. Jako ona se pyšnil hřívou černých vlasů, jako ona byl drobné postavy a zájem o studium práv nejevil, avšak umělecké sklony projevoval od mládí. Přesto vystudoval vysokou školu politických věd a stal se kariélním diplomatem. Ve funkci velvyslance působil na několika místech jako Bělehrad, Atény, Řím, Tel Aviv, až do své smrti. Na té mělo svůj podíl nekontrolované pití alkoholu. Oba synové, Matti i Taneli, žili neustále ve stínu svého slavného a úspěšného otce, což je značně stresovalo a deprimovalo, jak se právě Matti vyjádřil jednou v rozhovoru s novinářkou Maarit Tastulaovou. Oba bratři však odváděli dobrou práci, každý na své pozici tak, aby podpořili politiku svého otce, prezidenta U. K. Kekkonena, za udržení stability své vlasti, kterou nesmírně milovali.

Svým skonem uzavírá poslední Kekkonen, Matti Kaleva, řadu let zápasů, kompromisů a úspěchů spjatých s tímto slavným jménem – Kekkonen.

Hana Kučerová, vedoucí finské sekce

Vzpomínky na Sever ožíví kniha Z rejstříků paměti od Aleny Veselé

Kniha Z rejstříků paměti vyšla k devadesátinám prof. Aleny Veselé, vynikající varhanice, jedné z prvních absolventek brněnské JAMU. Ta se hned po studiích se stala externí pedagožkou JAMU, od roku 1964 tam působila jako odborná asistentka, od roku 1969 jako docentka oboru hra na varhany, a roku 1985 byla jmenována profesorkou.

Veselá byla v roce 1990 dokonce zvolena rektorkou JAMU a v této funkci působila do roku 1997. Byla členkou porot řady mezinárodních soutěží, vedla mistrovské kurzy mimo jiné v Norsku a Švédsku. Za svoji činnost získala řadu ocenění. Koncertovala téměř ve všech evropských zemích. Ve svých pamětech přináší živé svědectví o letech prožitých s hudbou, ale i se sportem – hlavně horolezectvím a lyžováním.

V knize Veselá popisuje také své cesty na Sever, ale i různá setkání se zajímavými lidmi. Mezi nimi i s Bedřichem Janáčkem. Potkala ho ještě jako studentka při kolaudaci nových varhan v závodě Rieger-Kloss, kde se konaly improvizované koncerty přítomných varhaníků přímo v tovární hale. Janáček byl jedním z nejlepších žáků profesora B. A. Wiedermanna na pražské konzervatoři a ten mu přislíbil, že se stane jeho následníkem na hudebním učilišti. Místo ale nakonec dostal Jiří Reinberger a zklamáný Janáček odešel v roce 1947 do Švédska.

Janáček se po únoru 1948 již nevrátil. Usadil se v univerzitním městě Lund, oženil se zde, působil jako varhaník v místní románské katedrále. Měl rovněž bohatou koncertní činnost v Evropě i zámoří. V 60. letech se Alena Veselá dozvěděla o existenci jediné varhanní skladby Bohuslava Martinů s názvem Vigilie, která zůstala nedokončená – její závěr pak dokonponoval Bedřich Janáček, a tak se Veselá obrátila na

mistra Janáčka s prosbou o získání celé skladby. To se povedlo a spolu s tím i domluva mnoha koncertů po celém Švédsku. U Janáčků měla nakonec Veselá „základnu“ a odtud vyjížděla na koncerty. Nezapomenutelným zážitkem bylo představení v Uppsale, v největším skandinávském domě, kde je také nejdelší dozvuk – celých 12 sekund.

Při koncertním turné po Švédsku hrála Veselá ve Stockholmu v Oscarskyrkan. Po koncertě tehdy přišel na kúr pán, který se představil jako doktor Václav Talich. Byl to syn slavného dirigenta Václava Talicha, který v šedesátých letech se svou ženou odešel do Švédska a se kterým se poznali jako děti, kdy spolu trávili prázdniny na zámku v Molitorově. I o práci jeho otce vyšla zajímavá kniha: Jaromír Paclt: Václav Talich ve Švédsku.

V roce 1985 uplynulo 300 let od narození Johanna Sebastiana Bacha. Když se norský organizátor varhanních koncertů pan Dan Fluge dozvěděl o švédském působení Aleny Veselé, pozval ji na řadu koncertů v rámci bachovského festivalu. Byla to velice dobrodružná anabáze, především po finanční stránce. Autorka totiž dostala nesprávné informace o ceně okružní letenky po Norsku, kterou si musela sama uhradit... První koncert se konal v Kirkenesu za polárním kruhem u Barentsova moře, další čtyři koncerty rovněž za polárním kruhem, mimo jiné i v Narviku, dále Veselá koncertovala v Molde a cesta končila v Bergenu. Koncertní turné bylo velice úspěšné.

V příštích letech následovalo ještě mnoho dalších koncertních cest po Norsku. Koncertovala tam na mnoha místech, nejzápadněji na ostrově Fredje. Zajímavé bylo i vystoupení v rámci festivalu sv. Olava v katedrále v Trondheimu.

Arnošta Vieweghová podle knihy od nakl. JAMU Brno 2013

Putování Chrudimskem – po stopách Codexu Gigas

Festival „Athény východních Čech 2013“

MgA. Tomáš Židek – varhaník, sbormistr a pedagog – je hlavním organizátorem a dramaturgem hudebního festivalu „Athény východních Čech“, který probíhá již po několik let koncem dubna v Chrudimi. Na festival se sjíždějí každoročně i milovníci hudby z celé České republiky.

Součástí festivalu bývají tradiční operní představení v divadle Karla Pippicha, koncerty v Muzeu barokních soch, v krásném koncertním sále Městského muzea i v místním arciděkanství kostele. Jedinečnou zvláštností festivalu bývá netradiční spojení hudby s přírodou, kterému organizátoři v sobotu věnují téměř celodenní putování.

Letos bylo pěší putování krajinou poznamenáno Codexem Gigas; místa, kterými jsme procházeli, byla propojena s jeho historií. Pět zastavení ve významných lokalitách skýtalo možnost nejen si prohlédnout historické objekty a dovědět se o zajímavých podrobnostech, ale také se zaposlouchat do tónů klasické či populární hudby v provedení mladých umělců, většinou absolventů nebo posluchačů pardubické konzervatoře. Zsvěcený výklad podal MgA. Židek. Krása putování byla umocněna nádhernou kvetoucí přírodou, vůní lesa, zpěvem ptactva a zářícím všeobjímajícím sluncem, i když několikrát zahaleným oblaky – občas přinášejícími i jarní deštěk.

Itinerář putování krajinou:

Chrudim - Chrast u Chrudimi – Podlažice – Podskala - Vrbatův Kostelec - Chrudim

Prvé zastavení v Chrastu u Chrudimi

Chrast byl a je významným kulturním a hospodářským městem, kdysi dokonce oficiálním a později letním sídlem královéhradeckých biskupů. Ve své době byl centrem barokní kultury. Tradici má i umělecká hudební škola, kterou poznamenalo mnoho osobností. Říká se, že každý občan tohoto města uměl hrát na některý hudební nástroj. Jako příklad významného pedagoga můžeme uvést Jana Nepomuka Josefa Filčíka (žil na rozhraní 18. a 19. století). V muzeu na zámku si lze prohlédnout i faksimile Codexu Gigas neboli Dáblu biblí, která je známa naší veřejností jako největší kniha 12. a 13. století. Není divu, vždyť je 92 cm Zpravodaj Severské společnosti 1/2013

vysoká a 50 cm široká, psána na pergamenu - a chcete-li více podrobností, lze dodat, že čítá 312 listů a vznikla v první polovině 13. století. V současné době se nachází v Královské knihovně ve Stockholmu, kam se dostala ukořistěna Švédy během 30leté války. Před několika lety jsme mohli zapůjčenou originální knihu obdivovat na výstavě v pražském Klementinu. Hudební pořady byly dva, jednak varhanní koncert ve farním kostele, jednak vystoupení studentského klarinetového kvarteta v kapli na zámku.

Zastavení druhé: kostel sv. Markéty v Podlažicích

Barokní kostel stojí na místě zaniklého benediktinského kláštera z 12. století. Jeho stav byl velmi špatný, takže během 20. století a po r. 2003 docházelo k opravám a k archeologickému výzkumu. Dnes jsou v opraveném kostele bohoslužby jen několikrát do roka. Varhany, na které doprovázel MgA. Židek koncert pěveckého smíšeného sboru Salvátor, byly dovezeny z podkrkonošského kostela, který se likvidoval, a tím byly zachráněny.

Pro účastníky mělo v kontextu vzniku knihy toto místo obzvláště velký význam. Český vladyka Vrbata "sponzoroval" založení podlažického benediktinského kláštera, ve kterém podle pověsti napsal jeden mnich během jediné noci knihu a v ní zobrazil ďábla. Lidé nemohli uvěřit, že by bez pomoci čarodějných sil bylo v lidských silách knihu napsat, a tak se spíše ujalo označení Ďáblova bible. Tím byl setřen i původní záměr - jak nás poučuje průvodce - ukázat na napětí mezi obcí boží a ďáblou.

Zastavení třetí: Podskala

Podskala je samota s několika domy, která se nachází pod 60metrovou opukovou stěnou, a významným poutním kostelem, v němž smyčcové Hniličkovy trio absolventů pardubické konzervatoře představilo regionálního hudebního skladatele Aloise Hniličku. Žil v 19. století, působil jako ředitel kůru, sbormistr a organizátor hudebního života v Chrudimi. Právem je oceňován také jako hudební skladatel, při poslechu jeho radostné hudby prožíváme nevšední okamžiky. Uvědomujeme si, kolik v širší veřejnosti méně známých či už zcela zapomenutých osobností se zasloužilo o hudební tradici našeho národa, a to i v menších místech naší vlasti.

Zastavení čtvrté: Vrbatův Kostelec

Starobylá obec, která se připomíná již v 11. století, nese jméno vladyky Vrbaty, o jehož vztahu k Podlažicím již byla zmínka. Dnes je obec součástí mikroregionu Skutečsko -Ležáky. V kostele Božího těla vystoupilo smyčcové duo.

Celkové pěší putování z nádraží v Chrastu až na zastávku ve Vrbatově Kostelci dosáhlo cca 10 km. Pro spojení se základnou v Chrudimi bylo využito železnice.

Zastavení páté: Chrudim

Chrudim je druhým největším městem na Pardubicku, s významnou historií a s třemi muzei (např. Muzeum loutkářských kultur), které i dnes žije bohatým hospodářským, kulturním a sportovním životem. Slouží jako výchozí bod pro poznávání regionu a národního Geoparku Železné hory.

V rámci popisu památek města nesmí chybět upozornění na chrudimský arciděkanství kostel Nanebevzetí Panny Marie, v jehož vlastnictví se nachází „zázračný“ obraz sv. Salvátora. Rovněž pověst k tomuto obrazu se váže na 30letou válku a na pobyt švédských vojáků ve městě. Regionální chrudimské muzeum nás o této pověsti poučí ve velmi zdařilé expozici. Připomeňme si tuto pověst podle materiálů muzea:

Obráz Spasitele namalovaný na lipovém dřevě pochází z Rudolfských sbírek, odkud byl uloupen rabující švédskou armádou za třicetileté války. Z vozu, odvázejícího naloupenou kořist, obraz upadl a byl nalezen kolemjdoucím. Nakonec byl prodán jakémusi úředníkovi Ferdinanda Slavaty. Nový vlastník při cestě z Prahy přes Chrudim těžce onemocněl a byl ošetřován v domě Jana Pfeiffera. Před svou smrtí daroval obraz svému hostiteli. Když do Chrudimi přitáhli Švédové, Pfeiffer s rodinou odjel do bezpečí a dům svěřil své služebné Dorotě Skákalíkové. Do domu se nastěhovali čtyři švédští vojáci, kteří se rozhodli, že budou hrát v kostky. Neměli o co hrát, tak sebrali ze zdi obraz Spasitele a hráli o něj. Tehdy se stal první zázrak – všem začala

padat stejná čísla. Jeden ze vzteku bodl dýkou pod levé oko Spasitele, další po obraze hodil konvicí a pak obraz pořezali. Stal se další zázrak – v místech ran se z obrazu řinula krev. Vyděšení vojáci obraz zahodili a Skákalíková ho ukryla. Když vojáci odtáhli, vypověděla Skákalíková Pfeifferovi, co se s obrazem dělo. Pfeiffer dal obraz opravit a krev zamalovat, ale ta se vždy znovu objevila. Pověst o těchto zázracích se rozšířila mezi lidmi, a tak Pfeiffer nakonec obraz věnoval na oltář do chrudimského arciděkanského kostela. K obrazu se konala procesí a poutě lidu z okolí, hlavně v období morových epidemií.

Co říci závěrem? K festivalu „Athény východních Čech 2013“ patřilo i netradiční spojení krásy hudby, krajiny, spojené s poznáním minulosti a *genia loci*. Letošnímu putování Chrudimskem vtiskl pečeť Codex Gigas, který nám připomenul i historii česko-švédských vztahů a jejich proměn.

Lidmila Němcová, vedoucí islandské sekce a účastnice hudebního festivalu

Slavný finský skokan Nykänen už padesátiletý

V lednu 1982 stál na obřím skokanském můstku v Oslo soustředěný, růžolící mladíček. Obecenstvo ho napjatě sledovalo: jeho odpoutání se od doskočiště, jeho let vzduchem a dopad, který byl delší než kteréhokoliv jiného skokana. Zrodila se nová lyžařská hvězda ve skoku na lyžích – Matti Nykänen.

Pro devatenáctiletého finského chlapce z města Jyväskylä začal úplně nový život. Závod stíhal závod, peníze se jen hrnuly a mladíček si začal užívat života. Záhy podlehl svodům alkoholu a krásných dívek. Čtyřikrát se oženil, ale žádné manželství dlouho nevydrželo, dokonce si odseděl 1 rok a 4 měsíce ve věznici Kylmäkoski za napadení a ublížení na těle poslední manželky Mervi Tapolaové.

Přesto všechno jako vynikající skokan získal za svou kariéru 14 medailí na mistrovství světa, celkem 5 olympijských medailí v Sarajevu a Calgary, 13 zlatých medailí na mistrovství Finska, čtyřikrát vyhrál Světový pohár a dosáhl 46 jednotlivých vítězství v závodech Světového poháru.

Když jeho skokanské umění začalo slábnout, rozhodl se pro pěveckou kariéru. I když mnozí nevěřili v jeho úspěch jako zpěváka, mylili se. Vydal několik úspěšných desek, a to: v roce 1992 Yllätysten yö (Noc plná překvapení), která se dočkala vydání zlaté desky, roku 1993 Samurai a roku 2006 Ehkä otin, ehkä en (Možná ano, možná ne).

Úspěšný ve sportu, v hudbě i v podnikání, neúspěšný v osobním životě, Matti Nykänen – ač se nám zdá, že nedávno ještě 19letý mladíček – oslavil svoji padesátku 17. června 2013. Doufejme, že bouřlivý život má už za sebou a do další padesátky vstupuje jako zralý, vyrovnaný muž.

Hana Kučerová, vedoucí finské sekce

Krátká, zato radostná vzpomínka na Midsommar

Letošní pražský Midsommar se kvůli povodním nekonal u vody, ale na Kavčích horách. K řadě dobrot přispěl i švédský švédský chargé d'affaires Rolf Ericsson téměř 1 m vysokým dortem *spettekaka* ze Švédska.

Fotografie poskytl pan Jiří Bartoň.